

TIJORAT BANKLARIDA KORPORATIV MIJOZLARNI KREDITLASH JARAYONINING NAZARIY ASOSLARI (IPAK YO'LI BANK TALQINIDA)

Ibaydullayeva Sevara

Andijon davlat texnika instituti

Bank ishi va audit yo'nalishi 4-kurs talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada tijorat banklarida korporativ mijozlarni kreditlash jarayonining nazariy-metodologik asoslari, kredit tahlilining bosqichlari, korporativ sektor kreditga bo'lgan talabning shakllanish omillari hamda kredit risklarini boshqarish mexanizmlari yoritilgan. Tadqiqot davomida "Ipak Yo'li" banki misolida korporativ kreditlash amaliyoti, bankning kredit siyosati, qarz oluvchilarni baholash tizimi va kredit portfelining tarkibiy tuzilishi tahlil qilinadi. Shuningdek, korporativ kreditlashning o'ziga xos xususiyatlari, mazkur jarayonga ta'sir etuvchi iqtisodiy faktorlar va zamonaviy metodlar asosida kredit monitoringi yondashuvlari o'rganilgan

Kalit so'zlar: korporativ kreditlash, kredit siyosati, kredit portfeli, kredit riski, tahlil va baholash, "Ipak Yo'li" banki, moliyaviy barqarorlik.

Tijorat banklarining asosiy faoliyat yo'nalishlaridan biri korporativ mijozlarni kreditlash hisoblanadi. Yuridik shaxslar iqtisodiy rivojlanishning markazida turgan bo'lib, ularga beriladigan kreditlar ishlab chiqarish hajmining kengayishiga, yangi ish o'rinlarining yaratilishiga, eksport salohiyatining oshishiga hamda iqtisodiyotda investitsiya jarayonlarining faollashuviga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Korporativ kreditlash jarayoni ko'p bosqichli, murakkab va chuqur tahlil talab etuvchi moliyaviy mexanizm bo'lib, kreditlashning samaradorligi bankning umumiy moliyaviy barqarorligiga bog'liq.

Nazariy jihatdan korporativ kreditlash jarayoni kredit siyosati, kredit mahsulotlari, risklarni baholash usullari va qarz oluvchilarni monitoring qilish tizimi orqali shakllanadi. Kredit siyosati bankning kredit berish mezonlarini, foiz stavkalari va muddatlarini, garov talablarini, mijoz tanlash mezonlarini belgilab beradi. Bunda kredit riskini baholash asosiy omil bo'lib, korporativ mijozning moliyaviy hisobotlari, pul oqimlari, aylanma kapital holati, balans likvidligi, rentabellik ko'rsatkichlari chuqur tahlil qilinadi.

"Ipak Yo'li" banki tijorat banklari orasida korporativ mijozlar bilan ishlash bo'yicha tajribaga ega bo'lgan yirik moliyaviy institutlardan biridir. Bankning kredit portfeli tarkibida qayta ishlash sanoati, savdo va xizmat ko'rsatish, transport-logistika, qurilish,

qishloq xo'jaligi bilan shug'ullanuvchi korxonalar katta ulushga ega. Bank korporativ mijozlarni kreditlashda xalqaro standartlar, xususan Basel talablariga yaqinlashtirilgan risk baholash tizimidan foydalanadi

Quyidagi jadvalda "Ipak Yo'li" bankining korporativ kredit portfeli dinamikasi shartli ravishda yillik kesimda ko'rsatilgan:

"Ipak Yo'li" bankida korporativ kreditlash ko'rsatkichlari (2020–2024)

Yillar	Korporativ kreditlar hajmi (trln so'm)	Portfeldagi ulushi (%)	Kreditlar o'sish sur'ati (%)
2020	4.8	54	–
2021	5.6	57	16.7
2022	7.1	61	26.7
2023	8.9	63	25.3
2024	10.4	66	16.8

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, "Ipak Yo'li" bankida korporativ kreditlar hajmi besh yil davomida barqaror o'sib bordi. 2020-yilda 4,8 trln so'mni tashkil qilgan kreditlar hajmi 2024-yilga kelib 10,4 trln so'mgacha ko'tarilgan. Bu esa kredit portfeli tarkibida korporativ mijozlar ulushining yildan-yilga ortib borayotganini va bankning strategik yo'nalish sifatida yuridik shaxslar bilan ishlashga ustuvor ahamiyat berayotganini anglatadi.

Korporativ mijozlarni kreditlash jarayonining nazariy asoslarida kreditni tasdiqlashning bir necha muhim bosqichlari mavjud. Ularga arizani qabul qilish, dastlabki baholash, moliyaviy ko'rsatkichlarni tahlil qilish, kreditni qaytarish qobiliyatini baholash, garov qiymatini aniqlash, kredit komissiyasi qarori va monitoring kiradi. "Ipak Yo'li" banki ushbu jarayonlarda pul oqimlarini prognozlash, DSCR (Debt Service Coverage Ratio), LTV (Loan to Value), likvidlik koeffitsientlari, aylanma kapitalning qoplanish darajasi kabi zamonaviy moliyaviy ko'rsatkichlardan foydalanadi.

Korporativ kreditlash jarayonida asosiy muammolardan biri kredit riskining yuqoriligi hisoblanadi.

Yirik korxonalar iqtisodiy sharoitlardan sezilarli darajada ta'sirlanadi, shu bois kreditni qaytarmaslik xavfi individual kreditlashga nisbatan yuqori bo'lishi mumkin. Bank ushbu xavfni kamaytirish uchun diversifikatsiya, garov aktivlarini baholash,

kredit sugʻurtasi va xoʻjalik yurituvchi subyektning faoliyatini muntazam monitoring qilish mexanizmlaridan foydalanadi.

Shuningdek, tashqi iqtisodiy omillar — inflyatsiya darajasi, valyuta kursining oʻzgarishi, soliq siyosatidagi yangiliklar va bozor talabining pasayishi kabi holatlar korporativ kreditlarning qaytarilishiga bevosita taʼsir koʻrsatadi. Shu sababli “Ipak Yoʻli” banki kreditlash strategiyasini makroiqtisodiy vaziyatga muvofiq ravishda moslab boradi.

Xulosa qilib aytganda, korporativ mijozlarni kreditlash tijorat banklari faoliyatining eng muhim yoʻnalishlaridan biri boʻlib, uning samaradorligi bankning likvidligi, barqarorligi va raqobatbardoshligini belgilaydi. “Ipak Yoʻli” banki bu borada zamonaviy kredit baholash metodlaridan foydalanib, korporativ kredit portfelini sifatli shakllantirishga intilmoqda. Kredit jarayonining nazariy asoslariga tayanilgan holda ishlab chiqilgan amaliy mexanizmlar bankning uzoq muddatli rivojlanish strategiyasida muhim oʻrin tutadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Oʻzbekiston Respublikasi Markaziy banki. “Kreditlash siyosati va yillik kredit bozori tahlillari”, 2020–2024 yillar.
2. “Ipak Yoʻli” banki yillik hisobotlari, 2020–2024 yillar.
3. Sharipov A. Korporativ kreditlashning moliyaviy mexanizmlari. — Toshkent, 2023.
4. Basel Committee on Banking Supervision. “Principles for Credit Risk Management”, 2020.
5. World Bank. “Corporate Lending Trends in Emerging Markets”, Global Finance Report, 2022.